

Open middagen Oudheidkamer:

3/3, 31/3, 28/4, 30/4, 17/5 (HVD), 26/5, 30/6, 28/7, 25/8, 8/9 (OMD), 29/9, 27/10, 24/11 en 29/12 (14-17 uur)

SCHOOLPLATENTENTOONSTELLING IN BIBLIOTHEEK

Tot 7 februari houdt de HVN in de Openbare Bibliotheek een expositie van een selectie uit het bezit aan oude schoolwandplaten. Om welke 12 platen van welke makers gaat het?

Jetsets

- In augustus op de dorsvloer
- In het hooiland
- Rond de kleimolen
- Op het zetveld en bij de steenovens

Isings

- Een hagepreek bij de Hoornbrug bij Rijswijk augustus 1566
- Leidens ontzet 3 oktober 1574
- Op de Dam omstreeks 1665
- Aankomst van Willem I te Scheveningen
- In de Minahasa op Celebes

Rochussen

- Jacoba van Beieren op de valkenjacht

Jurres

- Floris V door de edelen omgebracht

Hoyneck van Papendrecht

- Aan de Hollandse Waterlinie 1672

Op maandag 15 januari om 20.00 uur houdt voorzitter Johan Knoester in de Openbare Bibliotheek een lezing over het fenomeen schoolplaten. Verwacht worden ook leden met gasten!

Op het zetveld en bij de steenovens, 1925, naar aquarel uit Waarschijnlijk Gouderak

OPEN MONUMENTENDAG SUCCES

In september was de openstelling van 10-16 uur op Open Monumentendag een succes met circa 100 bezoekers. Elisabeth Houtman uit de Prinses Irenestraat was de onbetwiste winnaar van de Batavierwedstrijd 'Zoek de verschillen'. Deze tiener vergeleek oude foto's met ontwerp en nieuwbouw, omschreef wel 24 aspecten en ontving dan ook het Kanaalboek 'Toen & Nu'. Ze benoemde onder andere de gevelwijzigingen en miste in het ontwerp details als luiken, muurankers en ventilatioosters. Alle deelnemers zagen dat in de oude boerderij van de foto's het woongedeelte aan de zijde van de Batavierlaan was voorzien van een rechthoekig raam en dito deur, terwijl in de nieuwe *Batavier* de rij zogenaamde stalramen doorloopt tot de voorgevel, dus stalramen in de woning suggereert. Stug was overigens dat net uit Wilnis (!) onderstaande foto van de *Batavier* uit 1961 boven water kwam. Hij informeert goed over de rechter zijgevel met eerste steen langs de oprijlaan, deze gevel wijkt in de nieuwe *Batavier* totaal af.

Overigens was net voor Open Monumentendag de nieuw opgetrokken bakstenen muur weer afgebroken vanwege interne kleurverschillen en werd zodoende de 'soap' in de pers weer vervolgd! De definitieve stenenkeus houdt geen rekening met de twee soorten stenen die de echte *Batavier* had (voormuur van rode Rijnse, zij- en achtermuren van gele ijsselsteen).

TOCH NIEUWE NAAMLETTERS EN JAARTAL BATAVIER...

Over de *Batavier* betreurde het college van B&W in hun brief d.d. 13 februari 2006 aan het HVN-bestuur en n.a.v. een eerder schrijven onzerzijds het, dat "niet alle letters en cijfers

Batavier 1961

onbeschadigd van de gevel zijn gekomen". Deze brief bevatte ook de zin "Alle letters en cijfers zijn nu zorgvuldig opgeborgen en daar waar ze niet in één stuk van de gevel zijn gekomen zijn wel alle delen bewaard en opgeslagen." Bij een eerdere brief van 21 december 2005 berichtte het college over de negatieve beslissing over bezwaar tegen sloop van de Batavieren was één van de overwegingen van de commissie voor de bezwaarschriften: "In het Programma van Eisen is een lijst opgenomen van huidige elementen van de boerderij die

hergebruikt gaan worden." Daar is weinig of niets van terecht gekomen: onder andere inzake de letters en cijfers is zulks helaas niet gebeurd. Het werden andere letters van ander materiaal en zonder reliëf aan de voorzijde. Dit ook ondanks toezeggingen namens het college voor TV-west op 9 januari 2006 en in Het Kanaal van 18 januari 2006. (Wethouder Lamberts: "...ik wil benadrukken dat ze worden gerestaureerd.") Aan de welzijnswethouder zei de HVN medewerking toe inzake het inrichten van een vitrine in de Batavier met historische materialen. Misschien kunnen de originele keramische letters en cijfers daar ook bij...? De HVN is verder benieuwd naar herplaatsing van de originele eerste steen van de Bataviervan Mijnlief!

"ETEN!" IN DE OUDHEIDKAMER

Vanaf september kwamen elke donderdag groepen uit het basisonderwijs in Nieuwerkerk in het kader van hun cultuurtrajectprogramma op bezoek in de Oudheidkamer. De leerlingen uit de groepen 5 volgden een lesprogramma rond het thema "Eten!". Tijdens dit lesprogramma maakten de leerlingen kennis met onder andere het tuinderskasje, waar ook groente wordt gekweekt, en met de kelder van de Oudheidkamer. In totaal ging het om 250 leerlingen.

RONDJE OUDE DORP

Op 28 september is voor ruim 100 brugklassers van het Comeniuscollege weer het *Rondje Oude Dorp* verzorgd. Het Thorbeckecollege deed deze keer niet mee.

BUDGETSUBSIDIE 2007

In het gemeentelijk welzijnsplan 2007 is de aangepaste HVN-budgetsubsidie ad €10.750 opgenomen. Activiteiten kunnen worden voortgezet en ook kan in de te wijzigen huursituatie - t.z.t. meer daarover - de Oudheidkamer mede daardoor behouden blijven.

VRIJWILLIGERSWERK GAAT DOOR

Als blijkt van voortdurende waardering voor tal van soorten vrijwilligerswerk past ook in dit nummer weer een actiefoto. Timmerman Bert Markus werkt aan een degelijke vernieuwing van een deur voor het boenhok van *Nooit Gedacht*.

NIEUWERKERKS WAPENBORD UIT 1698 ZOEK?

Eén van de mooiste zeventiende-eeuwse Nieuwerkerkse zaken is het voorop deze Nieuwsbrief afgebeelde

wapenbord. Van 1698 tot in de zestiger jaren van de twintigste eeuw verbleef het in Nieuwerkerk en in 1975 was het even voor een tentoonstelling terug. Nu ongeveer een halve eeuw geleden eiste *Schieland* het bord op. Toen een (Moordrechts) lid van de familie Uitbeijerse er eens een foto van wilde hebben, vanwege zijn daarop voorkomende familiewapen, kon deze in Rotterdam worden genomen. Nu recent een (weer) Nieuwerkerkse telg van de familie Bon hetzelfde wil, heet het bord onvindbaar. De heer J.G. Bon kaartte dit aan op een open middag in de Oudheidkamer en hij kon in elk geval aan een kleurenfoto worden geholpen. Het tekent de rol van de Oudheidkamer als historisch ontmoetingspunt, en het HVN- bestuur zal hierover zeker een brief schrijven aan *Schieland*!

In de Zuidhollandse Studiën XIV uit 1968 publiceerde prof. mr. M. Bos bij een studie over een ouder onderwerp een zwartwit-foto van het bord met als onderschrift "*Wapenbord aanwezig in het Gemeentehuis in Nieuwerkerk aan den IJssel*". In oktober 1987 verscheen van hem een publicatie in het regionaalhistorisch tijdschrift *De Schatkamer*. Daarin meldde hij: "*Het wapenbord, dat de toenmalige betrekkingen tussen Gouda en Nieuwerkerk symboliseert, stond indertijd op de zolder van het Gemeentehuis van Nieuwerkerk. Het was, werd mij gezegd, het eigendom van een polder. Zo werd het later door het Hoogheemraadschap van Schieland opgeëist, in welks nieuwe gebouw het nu veilig in de kluis hangt.*" Het onderschrift bij weer een zwartwit-afbeelding van het bord zei toen ook: "*De vervaardiging ervan wordt door Schielands archivaris toegeschreven aan de Goudse schrijnwerker Hendrick van der Mast.*" Tussen de beide publicaties van Bos in verscheen in 1972 van Gouwenaar P.J. Zonruiter *Ken uw burens van A tot Z*. Een citaat uit zijn bijdrage over Nieuwerkerk: "...*het raadhuis. Daar hoeft u niet binnen te gaan, want de enige bezienswaardigheid hangt nu in het Schielandhuis in Rotterdam. Dat is een prachtig wapenbord, met het wapen van Gouda in het midden en bovenaan het wapen van Nieuwerkerk.*" Op 11 november 1981 publiceerde *Het Kanaal* in de rubriek *Toen & Nu* een bijdrage over dit wapenbord. Gememoreerd werd daarin dat het bord in de kelder van het Schielandhuis hing "*pal onder een cv-radiator*". (Daar maakte Mieke den Boer ooit de foto die nu voorop staat.) Gememoreerd werd ook dat het bord in 1975 even in de gemeente terug was voor een historische tentoonstelling in de dito boerderij *Batavier*. Vermeld werd dat dat zonder het wapen van Nieuwerkerk was: "*Dat was er afgenomen en hing bij een andere Schielander op de werkkamer.*" (Deze bijdrage uit 1981 haalde ook het *Toen & Nu-jubileumboek* bij het 10-jarig bestaan van *Het Kanaal* in 1989.)

Middenop het bord prijkt dus het wapen van Gouda en bovenaan - afneembaar - dat van hun ambachtsheerlijkheid Nieuwerkerk (zie foto). Linksboven ziet men het wapen van Nieuwerkerks schout mr. C. (Cornelis) V. (van) Groenendijck (Gouda 1658-1704), ook 'Raed en thesaurier der Stad Gouda', en die kwam dus zelden in het dorp. Onderaan prijkt het wapen van weer een Goudse regent, Nieuwerkerks secretaris mr. Fred(eri)k. Luyt. Deze was in 1682 in Harderwijk gepromoveerd, in Gouda anno 1698 minstens ook gasthuisvader en kapitein. De andere drie wapens zijn van de echt lokale ambachtsbewaarders Bon, Uijt Beyerse en Verbrugge. Waarschijnlijk is het de deur van een archiefkast. Wanneer de Goudse regenten destijds als ambachtsheren van Nieuwerkerk de rekeningen kwamen 'afhoren', maakten de dorpsbestuurders dan al een goede beurt met de kastdeur? Zo'n deur mag niet kwijtraken!

AANWINSTEN

* Vrijwilliger Freek Eijkelhof gaf een boek, de in 1947 bij Kok te Kampen uitgegeven 'Nederlandse Beeldencyclopaedie' met fraaie prentjes van zaken uit het dagelijks leven van toen (bijv. ook gereedschappen en werktuigen).

* Een forse aanwinst kwam weer van de Hervormde gemeente, nu ging het om een kist met bijbelse platen van de zondagsschool 'Johannes'. In 1989 schreef Dick Hoogwerf bij het 100-

jarig bestaan van de zondagsschool een boekje 'Om te gedenken'. Daarin staat na het memoreren van een viering van het 40-jarig jubileum in (pas) januari 1931 het volgende over deze kist met platen. "Het bestuur heeft daarom naar iets gezocht, wat het Zondagsschoolonderwijs in het algemeen ten goede kwam. Men heeft toen uiteindelijk grote platen op karton gekocht met Bijbelse afbeeldingen 'voor aanschouwelijk onderwijs'. Achteraf kunnen we

zeker wel zeggen, dat ze iets 'blijvends' gekocht hebben, want ook nu, anno 1989, kunnen de kinderen nog steeds van deze platen genieten. Het zijn er wel honderd, van ongeveer 50x100 cm, die bij de meest bekende Bijbelverhalen horen. Valkenburg heeft er destijds een houten kist voor gemaakt, die door Van Erkel geleverd is. Deze kist staat nu nog in de Vluchtheuvel, en elke week wordt er in gezocht, of er een plaat is die bij de verteling past." Verteld wordt er op de zondagsschool nog steeds, maar dus niet meer met deze platen. Hoogwerf vermeldde de uitgever niet. Ondanks de Nederlandse onderschriften zijn de platen, zoals aangegeven, in Great Britain gedrukt. Dat was bij Thomas Nelson & Sons Ltd, een uit 1798 daterende Schotse protestants-christelijke drukker en uitgever (zie www.thomasnelson.com/consumer). De platen zijn een expositie waard!

* Via internet (e-bay) werd voor €1,50 een munt met het opschrift 'Pijper Amusement Nieuwerkerk a/d IJssel' (een speelautomatencentrale) aangeschaft. (De secretaris laat automatisch berichten als op deze elektronische marktplaats iets Nieuwerkerks wordt aangeboden.) In de in de Oudheidkamer aanwezige telefoongids van 1956 staat Pijper vermeld op het adres Rijskade 9. Voor- en achterkant van de munt zijn overigens volkomen identiek. kast. Wanneer de Goudse regenten destijds als ambachtsheren van Nieuwerkerk * Uit buurgemeente Moordrecht kwam oud materiaal van de touwbaan van Van de rekeningen kwamen 'afhoren', maakten de dorpsbestuurders dan al een goe-Adrichem; we hopen na herstel op een presentatie in waarschijnlijk de eerste de beurt met de kastdeur? Zo'n deur mag niet kwijt raken! hooiberg! In de 19de eeuw hadden zowel Nieuwerkerk als Moordrecht touw-banen.

* Van de rommelmarkt van de Hervormde gemeente De Bron kwam naast reclamemateriaal van lokale bedrijven een dito kwartetspel van de v.v. Nieuwerkerk. Het is te dateren op circa 1980. Wat onderschriften van de foto's op de kaartjes? Uit het kwartet Cultuur en recreatie: "Cultureel Centrum 'Het Witte Huis' - Dorpsstraat 7, Huisvest de muziekschool en de nutsbibliotheek." Uit het kwartet Gebouwen: "Raadhuis: is gebouwd in 1928 en ligt aan de Kerklaan. Hier worden nog steeds de

gemeentezaken verwerkt." Tenslotte uit het kwartet Scholen: "Huishoudschool (LHNO) - Deze Christelijke school voor lager huishoudelijk en nijverheidsonderwijs ligt aan de Pr. Alexanderlaan."

* Uit Capelle kwam een ingelijst "diplome" van een postduivenvereniging, voorbedrukt bij De Smet & Zn te Antwerpen. De gecalligrafeerde tekst is van de Nieuwerkerkse PV De Reisduif, de "Eerste Kampioen Generaal" daarvan was voor het seizoen 1953 behaald door het lid J.H. Spruit. A. d. Otter en J. Vianen staan er onder als toenmalig voorzitter en secretaris van de vereniging. Spruit woonde en had zijn duivenhokken aan de Capelse 's-Gravenweg en bij de vluchten vanuit het zuiden waren zijn duiven dus ook eerder thuis!

SIGNALEMENT VAN NIEUWE HISTORISCHE UITGAVEN

* Met Open Monumentendag verscheen *Gouda viert feest* van Henny van Dolder- de Wit en Henkjan Sprokholt. Iets daaruit over het verhaal van de Blijde incomste van vorst Philips de Schone in 1497 in Gouda is het hier aanhalen waard: "Met vijftien wagens had het

stadsbestuur 'meyen' (dennengroen) en ander groen aangevoerd uit het Nieuwerkerkse bos." Zoals bekend lag dat bos vóór de vervening in de Cortlandse polder op de plek van de latere Zuidplas.

* *"De missie is volbracht"* heet het door Dick Groenendal samengestelde en uitgegeven nieuwe boek over de restauratie en reconstructie van de molen Windlust op Kortenoord. Het boek met ruim 350 foto's kost €17,90. Naast de tekst in bijna-dagboekvorm komen er activiteiten van de molenstichting in de koffieruimte van Oudheidkamer in voor. Ook is er aandacht voor de ooit op de stalzolder gehouden wisselexpositie over molens en de uit Neede teruggekomen roede van de Essemolen (1999). Genoemd kunnen verder worden de samenvatting van historisch onderzoek over de molen en opgetekende mondelinge geschiedenissen.

* De luxe kalender 'Het spoor in oude foto's' (2007), voor het Utrechtse Spoorwegmuseum uitgegeven door Bekking & Blitz B.V. te Amersfoort, bevat een bekende foto uit de plaatselijke historie met als onderricht: *"Spoorwegongeval bij Nieuwerkerk, 1899. Een openstaande spoorbrug was in vroeger dagen regelmatig de oorzaak van een*

spoorwegongeval. Stoom-locomotief SS 449 had in 1899 bij Nieuwerkerk klaarblijkelijk genoeg vaart om de overkant te halen. Na deze onstuimige sprong zou de locomotief nog 36 jaar dienst doen." De foto stond ook al in de beeldbank op de HVN-website. Daarenboven bezit de HVN een ijzeren bord van de nieuwe draaibrug die na het ongeluk nodig was. (Uiteraard was er eerst tijdelijk een - houten -

noodbrug.)

* Het Rotterdams Milieucentrum gaf afgelopen herfst rond de 's-Gravenweg een wandelroute Rotterdam-Nieuwerkerk met geel-rood-gele stickers aan en gaf een fraai boekje (€7,50) uit van dit zogeheten *Ton Markesepad*. Er komt een foto van *Nooit Gedacht* in voor, de open middagen van de Oudheidkamer worden vermeld en als een van de bronnen is de website van de HVN genoemd!

* De HVC-Nieuwsbrief van najaar 2006 bevatte op basis van een aflevering van de rubriek *Toen & Nu* in *Het Kanaal* een bijdrage over het baggeren langs de 's-Gravenweg: *'Keure van 1804, een waarschuwing'*.

* In het huis-aan-huisblad *Het Kanaal* leverden de rubrieken *Toen & Nu* en *Nieuwerkerkers van Toen* weer volop lokale historalia; voor de rubriek *Oude tijden herleven...* in het dito blad *Hart van Holland* werden soms ook Nieuwerkerkers geïnterviewd.

UIT DE REGIO

Op de zaterdagen 27 januari, 24 februari en 31 maart is het Historisch Centrum van de stichting Oud Zevenhuizen-Moerkapelle open van 13.30 tot 16.00 uur. De huidige expositie is Zevenhuizen en Moerkapelle uit de branden heeft mede als aanleiding de brandweerfusie met Nieuwerkerk.

REACTIE OP DE WEBSITE

Voorop de vorige nieuwsbrief stond een schilderij van de Nieuwerkerkse kunstenaar Gerrit van Bruggen, wonend op Ver-Hitland. Bart van Erkel uit Hoogvliet, in 1949 geboren op 's-Gravenweg 39 in Nieuwerkerk, reageerde via de mail op deze Nieuwsbrief (websiteversie): *"Ik heb Gerrit van Bruggen in mijn jeugd leren kennen als een heel bijzonder mens en een kunstenaar met veel oog voor detail. Mijn vader, Gerrit van Erkel, kreeg*

gedurende de oorlogsjaren van '40-'45 van de vorige eeuw teken- en schilderles van de heer Van Bruggen. Ook sprak mijn vader over Joodse onderduikers welke de heer Van Bruggen gedurende de oorlogsjaren in zijn huisje onder aan de dijk verborgen hield. In de jaren die volgden hadden mijn vader en Gerrit van Bruggen nog regelmatig contact met elkaar. Na de uiterst tragische dood van zijn vrouw verliet de heer Van Bruggen Nieuwerkerk a/d IJssel en vestigde zich na enige omzwervingen in het Friese Joure, alwaar ik hem kort voor zijn dood samen met mijn vader en mijn toen elfjarige zoon nog heb bezocht. Nu alweer zo'n twee en twintig jaar geleden. Waar blijft de tijd!" Van vader Gerrit van Erkel (1920-1991) werden in de

Nieuwsbrieven 18 (1998) en 26 (2000) tekeningen van *Windlustuit* 1947 resp. 1945 opgenomen. Bart van Erkel loste ook op van welke Nieuwerkerkse boerderij de foto uit 1932 in de beeldbank van het Nationaal Archief was (zie Nieuwsbrief 42): *Bouwlust*, 's-Gravenweg 72, toen van veehouder Van der Ham.

HVN TIEN JAAR OP INTERNET

Piet Fokker kreeg nog geen reacties op de oproep in de vorige Nieuwsbrief om foto's en te linken (genealogische) websites. Wel rondde hij intussen het herontwerp van de HVN-webstek af, dank daarvoor! In stilte jubileerde de presentie van de HVN op internet. Nieuwsbrief 14 van september 1996 meldde het gereedkomen van de bouw ervan, 500 bezoeken en onder andere de nog steeds aanwezige digitale rondgang door het Nieuwerkerk van 1910. Het HVN-bestuur vindt het trouwens leuk dat bouwer van de eerste HVN-site (Arjan den Boer) nu de website van de canon voor de geschiedenis van Nederland maakte (www.entoen.nu).

BEZWAARSCHRIFTEN WORMERHOEK MOEILIK?

B&W van Capelle aan den IJssel hebben nog geen besluit genomen over onder andere de bezwaarschriften die HVN/HVC in juni indienden tegen de bouw van 62 meter hoge woontorens aan de Wormerhoek. Volgens eigen planning zouden ze dat medio oktober doen. Niet erg: zodoende wordt er ook niet gebouwd.

MONUMENTENBELEID OP KOMST

In *Het Kanaal* van 1 november 2006 publiceerden B&W over hun programmabegroting 2007-2010. Onder het programmapunt Cultuur, sport en recreatie werd als eerste prioriteit genoemd: Monumentenbeleid! Bij de begrotingsbehandeling bleek dat B&W nu in 2008 de gemeentelijke monumentenlijst willen vaststellen. De gemeentelijke Monumentencommissie heeft nog in januari een openbare vergadering over onder andere restauratie van de Gele Brug, rijksmonument en gemeentelijk eigendom.

MIJLPAAL BLIJFT INTERESSANT

Bij de eerste hooiberg bij *Nooit Gedacht* staat de door de HVN van de gemeente verkregen 19de eeuwse ijzeren kilometerpaal 35 van de 's-Gravenweg, op oude topografische kaarten aangegeven als puntobject met de beschrijving *MP35*. Bekend was al dat precies zulke palen ook langs het jaagpad van de Vliet tussen Leiden en Delft stonden. In *Heemtijdinghen*, orgaan van de Stichts-Hollandse Historische Vereniging (Woerden e.o.), van september 2006 werd nu net zo'n paal uit die regio afgebeeld inclusief de vraag naar de betekenis van het getal. De secretaris informeerde hen over de functie als kilometerpaal, de waarschijnlijke presentie op kaarten en het bestaan van de andere palen, wat zeker gewaardeerd werd. De ijzergieterij is trouwens nog niet achterhaald...

KARNEN

Karnen: de bewerking verrichten waardoor de boterdelen uit melk worden afgezonderd, hetzij naar de oude wijze door er een stok met een schijf door te halen en te schudden, hetzij in een karmolen. Zo'n als rijksmonument beschermd onderkomen voor een karmolen op het erf van *Geertruida's hoeve* (1849), 1e Tochtweg 25, is nog afgebeeld op een luchtfoto in Nieuwsbrief 39. Al vanaf Nieuwsbrief 3 (1992) is bij de beschrijving van het tussendeel van *Nooit Gedacht* vermeld dat de plaats van de vroegere inbandige karmolen in vloer en zolder nog herkenbaar is. (Ook is in dat nummer een tekening van een karmolen afgebeeld uit een *Leerboek der zuivelbereiding* uit 1896.) In de vorige Nieuwsbrief is de opbouw van de in 2000 verworven grote karmolen in de hooiberg gemeld. In afwachting van de afronding daarvan past deze keer aandacht voor het handkarnen van weleer: Albertus Dijkman van Kortenoord, ca 1940.

WELKOM AAN DE NIEUWE LEDEN

G. Hoogerwaard, Kerklaan 68, 2912 CK
Mevr. E. Huizinga, Takmos 18, 2914 AN

CONTRIBUTIE

Middels deze Nieuwsbrief worden leden verzocht om hun contributie voor het jaar 2007 - en zo nodig ook nog voor 2006 - over te maken. De minimum-contributie voor leden is door de

*ALV vorig jaar vastgesteld op €15, terwijl de minimum-donatie voor bedrijven €50 is.
Het bestuur verzoekt u om deze bijdrage over te maken op een van deze rekeningnummers:
Rabobank -34.52.94.203 of Postbank -27.22.63, onder vermelding van 'contributie 2007',
waarvoor bij voorbaat dank!*